

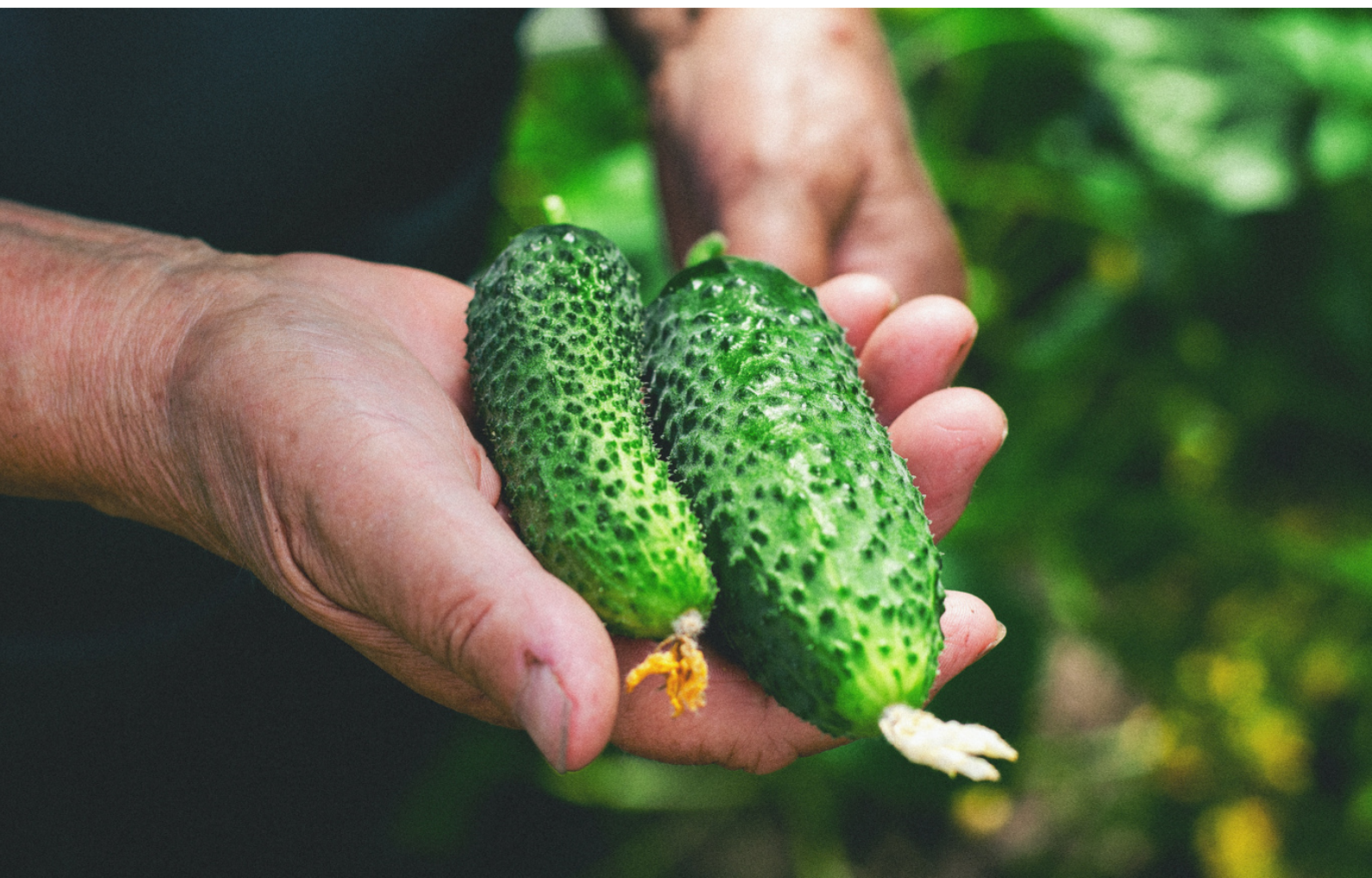
Tartu
2024

Kasvades
oma toiduga

Aknalauakurk 2023

Taimekasvatuskonkursi lisamaterjal

Hea kurgikasvatamise konkursil osaleja!

Tutvu selle materjaliga, et teada saada, kes on kurk, kes on tema sugulased ja kuidas kurki kasvatada.

Toredat aiandushooaega soovides

Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 projekti „Kasvades oma toiduga“ eestvedajad

Taimekasvatuskonkursi lisamaterjali koostas Pille-Riin Pärnsalu Tartu loodusmajast.

2023

Sisukord

Harilik kurk.....	3
Sordikirjeldused	3
Kurgi päritolu.....	4
Taksonoomia	5
Kurgi sugulased.....	6
Kurgi omadused ja kasutamine.....	7
Kurgi kasvatamine	8
Kasvukoha tingimused	8
Seemnete külvamine	8
Kurgitaime ümberistutamine.....	10
Viljumine.....	12
Toestamine, saagikoristus, seemnete kogumine	13
Kurgi seltsilistaimed	15
Kurgi kahjurid.....	16
Kasutatud kirjandus	19

Harilik kurk

Harilik kurk (*Cucumis sativus*) on rohttaim, mis kinnitub köitraagude abil või roomab mööda maapinda. Taime kogupikkuseks võib olla kuni 5 meetrit, kuid aretatud on ka selliseid sorte, mida on võimalik kasvatada kitsamates tingimustes.

Kurgi lehed on viisnurkse kujuga ning kinnituvad varrele vahelduvalt. Kes on kunagi kurgitaimet katsunud, teavad, et selle varred ja lehed on kaetud harjaskarvakestega. Köitraod, külgvõsud ning emas- ja isasõied arenevad lehekaenaldes.

Kurgi õied on erkkollased, tavaliselt 2,5-3,5 cm läbimõõduga ning paiknevad kuni 7 kaupa kobaras. Olenevalt sortidest paiknevad ühel taimel kas nii isas- kui emasõied, valdavalt emasõied või on tegu iseviljuva ehk partenokarpse taimega ehk taimel on ainult emasõied. Iseviljuvate sortide eelis on see, et nad ei vaja tolmlamiseks ja viljade tekkimiseks putukate abi ning sellisel juhul on viljad seemneteta.

Meile tuttava kurgi näol on tegu kõrvitsvilja ehk ebamarjaga. Ebamari ehk kaheiduleheliste lihakas paljuseemneline vili on ka näiteks puna- ja mustsõstar, mustikas, karusmari, jõhvikas ja paprikad. Söögiks tarvitame valmimata taime, seda ilmestab asjaolu, et seemned on hamba all pehmed ning neile ei ole ümber moodustunud kõva kesta.

Kurgi ebamarjas on tavaliselt kolm, harvem neli seemnekambrit, mida näeb kurgi tükkideks lõikamisel – seemned paiknevad erinevates sektorites. Viljas peituvad seemned on kollakad, kreemikad või valged, ovaalse kujuga ning kuni 16 mm pikkused. Seemned on idanemisvõimelised 6–8 aastat.

Sordikirjeldused

Stardipaketis olnud sortide ülevaade.

- **Della valge** ([Vanaema aed](#)) on valgekooreline, maitsev, pikalt säiliv mõruvaba, lühiviljaline kurk. Vilja pikkus 10–15 cm, sobib hästi avamaakurgiks. Kurgil on nii emas- kui isasõied. See tähendab, et ta vajab tolmllemisel mesilaste või teiste putukate

abi. Teistest kurgisortidest eraldi kasvatades saab ise kurgilt võtta sordiehtsaid seemneid. Sort on pärit USA-st Kansasest, kus on teda kasvatatud alates 1900. aastast.

- **Piccolo Verde di Parigi** (Maheseemned.ee) on keskvarajane kõrge saagikusega sort. Vili on roheline, kauni kujuga, kasutatakse värskelt. Kasvatada avamaal ja katte all. Soovitav istutada samale kohale 2–3 aasta pärast.
- **Marketmore** (maheseemned Leedu ettevõtelt <https://www.nojus.lt/> ja <https://www.seklos.lt>) on varajane kurk. Viirushaiguste- ja jahukastekindel väga saagikas tumerohelise koorega poolpikk salatikurk avamaale või kasvuhoonesse, suurde potti rõdule. Kergete külmudega 15–25 cm pikkused viljad on maitsvad ja sobilikud ka marineerimiseks. Saagikas ka kehvade ilmastikuolude korral. Valmib 60–65 päevaga.

Kurgi päritolu

Hariliku kurgi kodumaaks on India. See aga ei tähenda seda, et Indiasse reisisid satume kurgimetsa või eksleme jõeääres kasvavas kurgivõsas. Sellist kurki nagu meie teame, looduses ei kasva, see on saadud aretamise teel.

Kurgi eellasega on natuke segane lugu. Arvatakse, et selleks võis olla Himaalaja jalamil looduslikult kasvav mõrude viljadega kurgile väga lähedane liik kirdekurk (*Curcumis hardwickii*). Mõned teadlased väidavad, et see liik on tekkinud hoopis hariliku kurgi metsistumise teel. Seega ei ole tänapäevani teada, kes on kurgi looduslik esivanem või äkki on tuhandeid aastaid tagasi kuskil eelmainitud kurgimetsi ja -võsasiid kasvanud.

Euroopasse jõudis harilik kurk roomlaste kaudu. Kurgi kasvatamise kohta on tõendeid leitud ka Mesopotaamiast ning Piibli lugudest. Ameerikasse jõudis kurk ametlike allikate järgi koos Kolumbuse meeskonnaga. Tema reisipäevikutest võib leida ka kirjeid, et 1494. aastal istutasid nad kurgitaimi Haitile. Esimesed kirjalikud mainimised Lõuna-Ameerikast pärinevad Brasiiliast aastal 1650. Esimesed teated Eestist on kirja pandud 1684. aastal.

Taksonoomia

Taksonoomia*	
Riik	Taimed <i>Plantae</i>
Hõimkond	Õistaimed** <i>Magnoliophyta</i>
Klass	Kaheidulehelised*** <i>Magnoliopsida</i>
Selts	Kõrvitsalaadsed <i>Cucurbitales</i>
Sugukond	Kõrvitsalised <i>Cucurbitaceae</i>
Perekond	Kurk <i>Cucumis</i>
Liik	Harilik kurk <i>Cucumis sativus</i>

* **Taksonoomia** – süstemaatika, bioloogia põhiline ja kompleksne haru, mis selgitab organismide sugulussuhteid ja klassifitseerub organismide hierarhilisse süsteemi, milles väiksemad taksonoomilised üksused (taksonid) ühendatakse üha suuremateks.

** **Õistaimed** – katteseemnetaimed, suurim (ligi 215 000 liiki) taimehõimkond. Iseloomulikuks tunnuseks õie olemasolu, mille sigimikus paiknevad seemnealged arenevad seemneks peale viljastumist. Jagatakse kaheks klassiks: üheidulehelised ja kaheidulehelised.

*** **Kaheidulehelised** – katteseemnetaimede klass (ligi 180 000 liiki), mille idul on kaks idulehte. Taimel on harilikult püsiv peajuur, lahtised juhtkimbud ning lehed enamasti sulg-, sõrm- või võrkroodsed.

Kurgi sugulased

Kurgi perekonnast on meile kõige tuttavamad liikmed melon (*Cucumis melo* L.) ja harilik kurk kurk ise. Teiste huvitavate perekonnaliikmete hulgas on veel näsakurk (*Cucumis anguria* L.), siilkurk (*Cucumis dipsaceus* C.G. Ehrenb. ex Spach) ja ogamelon (*Cucumis metulifer* E.Mey. ex Naudin).

Kui perekonda kuuluvad lähedalt suguluses olevad liigid, nagu inimestel on õde, vend, ema ja isa, siis sugukonna puhul liituvad kurgi perekonnaga ka teised, näiteks perekond arbuus (*Citrullus*), kõrvits (*Cucurbita*), aga ka sellised toredad perekonnad nagu käsnkõrvits (*Luffa*) ja koeranaeris (*Bryonia*).

Sugukonda kõrvitsalised (*Cucurbitaceae*) kuulub 95 perekonda, kus on üle 960 liigi.

Tuntumad perekonnad selles sugukonnas on:

- **Vahakõrvits** (*Benincasa*) – perekonda kuulub üks liik: vahakõrvits (*Benincasa hispida*).
- **Koeranaeris** (*Bryonia*) – Eestis võib kohata ilutaimena kasvatavat harilikku koeranaerist (*Bryonia alba*).
- **Arbuus** (*Citrullus*) – perekonda kuulub 7 liiki, meile kõige tuntum on harilik arbuus (*Citrullus lanatus*).
- **Kurk** (*Cucumis*) – perekonda kuulub peale hariliku kurgi ka melon.
- **Kõrvits** (*Cucurbita*) – perekonda kuuluvad meie söögilaualt leitavad harilik kõrvits (*Cucurbita pepo*) ja rullkõrvits ehk kabatsokk ehk suvikõrvits, kuid ka sellised toredad tegelased nagu piisonkõrvits, banaankõrvits, mammutkõrvits ja spagetikõrvits.
- **Ogakurk** (*Echinocystis*) – Eestis võib metsistunult esineda hõlmine ogakurk (*Echinocystis lobata*), mida kasvatatakse aedades ilutaimena, kuid mis on tegelikult pärit Põhja-Ameerikast.
- **Pudelikõrvits** (*Lagenaria*) – perekond koosneb 6 liigist.
- **Käsnkõrvits** (*Luffa*) – ruljast käsnkõrvitsast (*Luffa cylindrica*) saab ise pesukäsnasid valmistada.

- **Kibekurk** (*Momordica*) – perekonna tuntum esindaja on karella-kibekurk (*Momordica muricata*)
- **Madukurk** (*Trichosanthes*) – harilik madukurgi (*Trichosanthes cucumerina*) vili võib kasvada kuni 150 cm pikkuseks.

Kurgi omadused ja kasutamine

Kurgis leidub mitmeid meie kehale vajalikke aineid. Mineraalidest sisaldab kurk kõige rohkem kaaliumi ja mangaani. Mangaan on oluline komponent aju ja närvide normaalseks funktsioneerimiseks. Lisaks reguleerib mangaan ka kaltsiumi imendumist ja veresuhkrutaset.

Vähem leidub kurgis magneesiumi, kaltsiumi, fosforit, rauda, joodi ja tsinki. Kuna kurgid jt viljad omistavad mineraale mullast, on mineraaliderikka vilja kasvatamisel suur osa aednikul, kes otsustab, millisesse mulda taim kasvama panna.

Lisaks mineraalainetele sisaldab kurk ka mitmeid vitamiine: C-vitamiin, A-vitamiin, K-vitamiin, B1-, B2-, B5- ja B6-vitamiin. Kurk on abiks ka organismi mikrofloora tasakaalus hoidmisel, kuna sisaldab lahustunud kiudaineid, mis toidavad kasulikke soolebaktereid. Kõike need kehale head ained paiknevad kurgi kooses ja vahetult koore all, seega ära kurki süües seda koori.

Kurk sisaldab 95–97% vett. Kurgi söömine aitab vedelikupuuduse korral ning viib kehast välja mürke, soolasid ja erinevaid toksiine.

Kurk on tuntud ka kosmeetikas ja juuksehoolduses. Kurgikoor on hea abimees nahaärrituste ja päikesepõletuse vastu, andes sama efekti kui aaloe. Samuti alandab kurk paistes silmaaluste turset ning on suurepärase juuksehooldusvahend, muutes juuksed tugevamaks ja vähendades nende väljalangemist, kuid siinkohal ei tasu loota, et kurk raviks kiilaspäisust.

Kui kurk juba vannituppa iluprotseduurideks on viidud, siis tasub sellega üle käia ka peegel, et peale kuuma dušši peegel udune ei oleks.

Kurgi kasvatamine

Harilik kurk on väga soojanõudlik taim, seda võib järeldada ka tema kodumaa, India kliimast. Parim kasvutemperatuur kurkidele on 25–28 °C. Kasvutingimustest oleneb ka kurgi mõrudus. Kui viljade kasvamise ajal on mullas liiga vähe niiskust või kõigub temperatuur liiga suures vahemikus, hakkab kurki kogunema mõruaine kukurbitatsiin, mis muudab vilja mõruks.

Õnneks on tänapäeval enamus kurke aretatud nii, et kurgid mõruks ei muutu, kuid sellegipoolest on vaja viljade saamiseks tagada taimetele stabiilne kasvukeskkond. Selleks vali soe, tuulte eest kaitstud ja päikesepaisteline koht ning ära unusta kurki regulaarselt kasta.

Kasvukoha tingimused

Nii seemnete idanemiseks kui ka hilisemaks taimede kasvatamiseks vali võimalusel lõuna-, ida- või läänesuunda avanev soojem aknalaud, kuna lisaks taimede kasvuks, on ka kurgiseemnete idanemiseks vaja tavalisest kõrgemat temperatuuri. 25 °C juures idanevad seemned juba 3–5 päevaga, madalamate temperatuuride puhul tärkavad seemned aeglasemalt.

Et vältida tärgranud taimede väljavenimist, tuleb taimedele anda võimalusel lisavalgust taimelambiga, ööpäevas kokku 14 tundi.

Seemnete külvamine

Seemnete külvamiseks vali 5–6 cm läbimõõduga pott. Täida pott eelnevalt niisutatud mullaga. Mulla niiskuse kontrollimiseks pigista käte vahel mulda, kui see jääb tihheks klombiks ning pigistamisel ei tilgu vett, on muld vajaliku niiskustasemega. **Kurkide kasvatamiseks vali spetsiaalne kurkidele mõeldud kasvuturvas või universaalne külvimuld.**

Seemned külva 2–3 cm sügavusele, kata mullaga ning aseta sooja kasvukohta. Mulla läbikuivamise ja mulla temperatuuri tõstmiseks on soovitatav katta pott kile, pooliku plastikpudeli või muu materjaliga, mis ei lase mullas oleval niiskusel kiirelt aurustuda.

Minikasvuhoone saad luua, kui lõikad plastikpudeli pooleks ning kasutad poti katmiseks korgiga osa. Kui taim on tärganud, eemalda kork. Pane tähele, et minikasvuhoone ei jääks taimele liiga väikseks. Kui plastikpudeleid ei ole käepärast, võid kasutada kasvuhoone loomiseks ka läbipaistvaid karpe, uuskasutades näiteks vastlakuklite või salatikarpe. Kasvuhooneks saab kasutada ka läbipaistvaid hoiustamiskarpe.

Kasta idanevaid seemneid regulaarselt, veendudes, et muld ei oleks liiga niiske.

Kastmiseks kasuta toasooja vett, kuna see soodustab seemnete idanemise kiirust. Niiskuse hoidmiseks võib lisada mulla kihi peale ka perliiti või vermikuliiti. Perliiti müüakse üsna laialdaselt erinevates ehitus- ja aianduspoodides. Vermikuliiti kohtab poeletil harva, kuid siiski on võimalik seda osta.

Perliit. Foto: Pille-Riin Pärnsalu

Vermikuliit. Foto: Pille-Riin Pärnsalu

Anna igale taimele nimi ning lisa see sildiga taime juurde, nii on sul kergem taime kasvutabelis eristada. Vali sildistamiseks selline materjal, mis peab pidevas niiskes keskkonnas olemisele vastu. Näiteks võivad jäätisepulgad endasse imeda mullast niiskust ning minna hallitama, mis paneb ohtu ka kurgitaimede. Uuskasutusmaterjalina saab siltide juures kasutada jogurtitopside lõigatud plastikust silte või õpetajal üle jäänud lamineeritud ribasid.

Poest ostetud ilmastikukindlad sildid.
Foto: Pille-Riin Pärnsalu

Taimesiltideks sobivad näiteks jogurtitopsidest lõigatud ribad.
Foto: Pille-Riin Pärnsalu

Lamineeritud ribad kui taimesildid.
Foto: Pille-Riin Pärnsalu

Kurgitaimede ümberistutamine

Kurgi ümberistutamiseks on õige aeg, kui välja on arenenud kaks pärislehte. Pärislehed eristuvad idulehtedest nende kuju poolest. Kui idulehed on ovaalsed sirge servaga, siis pärislehed näevad välja viienurksed ja on kaetud harjaskarvadega. Pärislehtede arenguks kulub umbes 18 kuni 25 päeva, olenevalt kasvutingimustest. **Uude potti istutamisel pane taim kuni pärislehtedeni mulda**, nii suurendad külgsuurte teket mullas olevale varrele ning saad korrigeerida vähese valguse tõttu liiga pikaks veninud taimi.

Ümber istutamiseks vali suuremad potid, umbes 15–20 cm läbimõõduga (3–5 l), sest see pott jääb edaspidi kurgitaimede koduks. Kuna kurgitaim kasvab pikaks, siis vali kasvupotiks pigem savist pott, sest see hoiab taimet stabiilsemalt püsti kui kerge plastikust pott.

Poti valikul eelista auguga potti, kuna taimede mulla pinnalt kastmine ei ole nii tõhus, kui vee kallamine potialusele. Selline kastmise viis jaotab niiskuse potis ühtlaselt. Pinnalt kastmine suunab vee enamasti poti külgedele ning läbikuivanud mulla puhul jookseb vesi potist lihtsalt välja ja taim kastetud ei saa.

Mulla niiskustaset saad kontrollida hambaorgi või grilltikuga, pistes selle mulda. Kui tiku külge on jäänud muld, tähendab see seda, et muld on niiske, kui tikk tuleb mullast välja puhtana, on muld läbi kuivanud. Kurkide kasvatamise juures väldi mulla läbikuivamist, sest ebaregulaarne kastmine võib kurgi mõruks muuta.

Mullaks vali neutraalne (pH 6,5–7,5) saviliiv- või kerge liivsavimuld. Kuna kurk eelistab viljakat mulda, siis lisa mullale ka kompostmulda või anna taimetele granuleeritud orgaanilist väetist. Mulla lõimise määramiseks on suureks abiks [Mulla ABC I osa](#).

*Kurgitaim tuleks ümber istutada kindlasti enne esimeste õite moodustumist.
Foto: Pixabay*

Viljumine

Kui tegu on kurgisordiga, millel on nii emas- kui ka isasõied, siis vajab see sort viljade kasvatamiseks putukate abi. Selleks võib jätta soojade ilmade puhul akna lahti ning lasta tuppa tolmeldajaid. Kuid siinkohal peab arvestama sellega, et kevadine soojus võib olla petlik ning külmakartliku taimena võib kurk hukka saada.

Kindlam viis kurgitaimede tolmeldamisel on ennast tolmeldajaks muuta. Selleks tuleb leida pehmete harjastega pintsel ning matkida tolmeldaja putukate tööd. Esmalt leia üles emas- ja isasõied.

Isasõis	Emasõis
 <i>Foto: Wikimedia Commons</i>	 <i>Foto: Wikimedia Commons</i>
Paiknevad kuni seitsme õie kaupa	Paiknevad enamasti üksikult
Väiksemad	Suuremad
Viis tolmukat, milledest üks on eraldi ja neli paarikaupa kokku kasvanud (õie sisse vaadates näed õietolmu)	Kolmekambriline alumine sigimik ühe emakakaela ja kolme emakasuudmega (õie taga justkui väike kurgialge)
Õis on peaaegu olematu õisikuvarre otsas	Õis on pika õisikuvarre otsas
Ilmuvad taimele kuni 10 päeva varem kui emasõied	Ilmuvad taimele kuni 10 päeva isasõitest hiljem

Peale emas- ja isasõie ära tundmist, **pintselda isasõie tolmuks vahel, kontrolli pintsliharjased, kas sinna on jäänud õietolmu. Seejärel kanna pintsliil olev õietolmu emasõiele.** Korda tegevust mitu korda, kuna pintsel ei ole nii täpne kui päris tolmeldaja.

Toestamine, saagikoristus, seemnete kogumine

Kui kurgitaim on mõne aja kasvada saanud ning tahab üle poti ääre aknalauda vallutama minna, on õige aeg talle toed lisada. Tugede lisamisel pane tähele, et need oleksid tugevalt substraadis, selleks tuleb toed lisada poti külgede lähedale nii, et pott neid toetaks. Pane tähele, et tugi ei kahjustaks kurgitaimede juuri.

Tugedeks võib kasutada poest leitavaid bambustokke, kuid ka aiast leiduvaid puuoksi. Kui toed on varasemalt kasutusel olnud, pese need kuuma veega puhtaks ning desinfitseeri, et nendel oleval võimalikud kahjurid kurgitaimede ei jõuaks. Kui kasutad toeks värskeid oksid, arvesta sellega, et oks võib kasvama minna ning kurgile konkurentsi pakkuda.

Kurke korjatakse jooksvalt ehk iga paari päeva tagant, kui vili on söömisvalmis. Kui näete taimel ebahariliku kujuga vilja, eemaldage see taimelt, kuna see võib olla nakatunud kahjuritega. Kontrollige, et taimel ei oleks kahjureid, kes võiksid teisi vilju kahjustada. Viljade pidev noppimine soodustab õitsemist ja suurendab saaki, kuna kurgitaim soovib uusi seemneid kasvata oma geneetika edasi kandmiseks.

Seemnete kogumiseks jäta taimele üks (vajadusel mitu, kui esimeses eemaldatud viljas ei ole seemned valminud) söömisvalmis vili. Umbes nädala pärast (olenevalt kasvukeskkonnast) muutub vili kollaseks. Nüüd on õige aeg seemneid koguda. Eemalda vili taimest küljest ning lõika lahti.

Lahti lõikamisel pane tähele, et sa ei lõikaks seda pooleks vilja keskelt, nagu tavaliselt kurki viilutades teed, vaid lõika pikki vilja ära nõ katus. Niimoodi vilja avades ei vigasta sa selles olevaid seemneid. Kui oled kurgi pooleks lõiganud kontrolli, kas seemned on kaetud kõva kestaga. Kui seemned on veel pehmed, oled kurgi liiga vara taimelt eemaldanud.

Eemalda seemned vilja seest, kasutades näppe, et mitte lusikaga seemneid vigastada. Aseta seemned sõelale (võimalusel peene silmaga metallisõel) ja loputa jooksva vee all, hõõru seemneid õrnalt vastu sõela põhja, et eemaldada üleliigne viljaliha. Aseta pestud seemned rätikule kuivama. Olenevalt ruumi õhuniiskusest, peaksid seemned olema kuivanud 5–7 päeva pärast. Hoiusta seemneid õhku läbilaskvas pakendis.

Pane tähele, et **kõikidelt sortidelt ei ole soovitatav seemneid korjata**. Neid sorte tähistatakse pakendil F1 (harva H) markeeringuga. F1 märk viitab sellele, et tegu on puhaste sorditunnustega taimega, kellel on püsivad omadused. Küll ei tähenda see seda, et järgmise põlvkonna (F2) ehk sellelt taimelt korjatud seemnetel need sorditunnused püsivad oleksid. Seega võib F1 taimelt korjatud seemnetest kasvad hoopis teise maitse, kuju ja suurusega kurgitaim. Seega tuleks uuel hooajal soetada uued kurgiseemned.

Uute seemnete ostmisel võib teadmatusest sattuda hoopis isepäraste isendite otsa. Pakki avades võivad sealt vastu vaadata võõra värviga kurgiseemned. Sellisel juhul on tegu puhitud seemnetega. Enamasti on selline seeme roheline, sinine või punane. Seemned on värvitud ohutuse tõttu, kuna puhitud seemneid on töödeldud keemiliste preparaatidega. Keemiline töötlemine hävitab seemnelt haigustekitajad ja kahjurid või kaitseb taimi mullas olevate kahjustajate eest. Puhitud seemnete külvamise puhul tuleks oma tervise kaitseks kasutada kummikindaid.

Kuid mõnikord võib värviline olla ka väike seeme, mis on kaetud spetsiaalse kattega, et seda seemet oleks mugavam ja lihtsam külvata. Selles kattekihis on sageli ka kasvu kiirendavaid, seenhaiguste vastast preparaati ja toitaineid. Selliseid seemneid nimetatakse pillitud seemneteks.

Kurgi seltsilistaimed

Seltsilistaimed on põhikultuuriga koos kasvavad liigid, mis peletavad kahjureid, meelitavad kasulikke putukaid, varustavad mulda toitainetega, peidavad põhikultuuri lõhnasignaale või toetavad seda.

Kurgi seltsilistaimedeks on suur mungalill, aedtill ja saialill.

Suur mungalill (*Tropaeolum majus*) peletab kahjureid ja on koduks kahjuritest toituvatele liikidele. Mungalill hoiab eemale lehetäid, karilased ja ripslased. Lisaks tarvitatakse selle mahla ravimina, noori lehti, õiepungi ja valmimata vilju süüakse salatina ja marineeritult maitseainena. Mungalill aitab ka parmu või sääse hammustuse puhul. Kuna suur mungalill on ronitaim, siis moodustab ta kurgiga ühtse põõsataolise kogumiku. Aretatud on ka madalakasvulisi mungalilli, millega saab katta mulla pinna. Suure mungalille seemned pane mulda siis, kui istutad kurgi ümber suuremasse potti.

Suur mungalill. Foto: Wikimedia Commons

Aedtill ehk till (*Anethum graveolens*) parandab kurgi maitset. Till hoiab eemal erinevad kedriklestad ja lehetäid, kes võivad kurgitaimi kahjustada, kuid samas meelitab ligi herilasi, kiilassilmi, kiletiivalisi, mesilasi, sirelasi ja meie rahvusliblikat pääsusaba, kes muneb sarikalistel ning kelle röövikud sellest toituvad. Kui kurgi kõrval tilli kasvatada, siis saad ühest potist mugavalt võtta juba pooled kurgi marineerimiseks vajalikud koostisosad.

Aedtill õitsemas.
Foto: Wikimedia Commons

Harilik saialill (*Calendula officinalis*) meelitab ligi kiilassilmi ja sirelasi, kes hävitavad lehetäisid. Saialill katab ka mullapinda, mis seisab nii niiskena. Saialill pakub silmailu ja on suurepärane teetaim.

Saialill on kasulik seltsilistaim, kes passib hästi ka teetassi. Foto: Wikimedia Commons

Lisaks eelmainitud liikidele võib kurgiga koos kasvatada ka hernest, peeti ja sibulat. Kuid pane tähele, et kui kaks taime sobivad koos kasvatamiseks, siis kolmas nende punkti enam sobida ei pruugi, seega lisa kurgitaimetele seltsiliseks vaid üks eelmainitud taimeliik. Seltsilistaimede lisamisel pea meeles seda, et potis peab ruumi jätkuma mõlemale taimetele, seega võib seltsilistaime panna kasvama teise potti, v.a herne, kelle mügarbakterid on kurgile abiks just samas potis kasvades.

Kurgitaimetele sobib seltsiliseks ka hernes, kes mulda lämmastikuga rikastab. Foto: Pixabay

Kurgi kahjurid

Kurgi kaheks kõige suuremaks kahjustajaks on lehetäi ja kasvuhoonekarilane.

Kasvuhoonekarilane	Lehetäi
Valmikud on valgete tiibadega ja kollaka kehaga. Taimede kahjustavad nende noortest lehtedest mahla imedes, mille tagajärjel tekivad lehtedele kollased laigud, lehed känguvad ja varisevad taimelt. Kasvuhoonekarilase paljunemist soodustab kuiv õhk ja kõrge temperatuur. Karilasi saab püüda kollase liimpüünisega.	Lehetäid on umbes 5 mm pikkused varieeruva värviga putukad, kellel on pehme keha. Nad imevad taimemahla pea kõikidest taime osadest. Lehetäi kahjustusega taimed deformeeruvad ja nende kasvukiirus väheneb. Lehed ja õied jäävad väikseks või ei avane. Lisaks eritavad lehetäid kleepuvat ainet, mis püsib taimede ainevahetust. Lehetäide peletamiseks saab kasutada bioloogilist tõrjet ehk lepatriinusid, kes nendest toituvad. Bioloogilise tõrje kõrval järgmiseks ohutumaks viisiks on taimi pesta jooksva vee all nii kaua, kui enam kahjureid näha ei ole. Seda meetodit tuleb tihedalt korrata, et ligipääsmatutes kohtades ennast varjavad lehetäid saaks eemaldatud. Kolmanda võimalusena võib kasutada roheline seebi lahust, millega tuleb katta kogu taim. Lasta seebilahusel veidi mõjuda ning seejärel taim veega loputada, et lahus ei takistaks taime fotosünteesimisvõimet. Seebilahus ei tohi mulda jõuda, seega tuleb jälgida, kuidas taime lahusega pritsides hoiate.

Oskuslikult talitades on võimalik kahjureid vältida. Kui kahjurid ilmuvad, siis tasub neid esmalt loodussõbralike ja kättesaadavate vahenditega tõrjuda.

Rohkem infot vähemlevinud kahjustajate ja kurgihaiguste kohta leiab Rápina aianduskooli kurgisõprade projekti [materjalist](#).

*Lepatriinud aitavad lehetäide arvukust piirata.
Foto: Pixabay*

Kasutatud kirjandus

Juhendi koostamisel on kasutatud järgmisi allikaid:

Kaja Kurg “Peenramaa spikker. Köögiviljakasvatus koduaias”

Luule Metspalu “Taimedega kahjurite vastu. Maheaedniku käsiraamat”

Heino Kiik “Maailma viljad III-IV”

Räpina aianduskooli projekti “Kurgisõbrad” koduleht

